

СТАНОВИЩЕ

от доц. д.н. Ана Стойкова, Институт за литература – БАН

за дисертационния труд на **Екатерина Димитрова Тодорова**,
докторант задочно обучение в СУ „Климент Охридски“

на тема

**СВЕТЦИ-ЛЕЧИТЕЛИ В АГИОГРАФСКАТА ТРАДИЦИЯ
НА ПРАВОСЛАВНИЯ СВЯТ**

за присъждане на научната и образователна степен “доктор”

1. Общо представяне на процедурата и дисертанта

Участвам като член на научното жури в процедурата за присъждане на научната и образователна степен „доктор“ на Екатерина Тодорова на основание заповед на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ от 21.03.2019 г. В съответствие с разпоредбите на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ получих в установения срок всички материали, предписани като необходими за процедурата, вкл. дисертационния труд, автореферат и списък на изискваните научни публикации на авторката по темата на дисертацията.

2. Актуалност на тематиката

Дисертационният труд на Екатерина Тодорова е посветен на една специфична област от медиевистиката – светците лечители в православната агиографска традиция. Това е много актуално изследователско поле, идентифицирано като важна част от световното културно наследство, част от платформата „Европа в променящия се свят“. Проучванията в областта на античната и средновековната медицина, върху разбирането за същността на човешкото тяло, болестите и лечебните методи и средства са сред най-модерните и широко застъпени в изследователската проблематика на множество престижни изследователски центрове в цяла Европа и света.

В българската наука през последните години също се наблюдава засилен интерес към проблематиката и дисертационният труд на Екатерина Тодорова върху светците лечители в агиографската традиция сполучливо се вписва в тази изследователска тенденция.

3. Познаване на проблема

Едно от достойнствата на труда е задълбоченото познаване на проблематиката – авторката е успяла да обхване представителна част от огромната изследователска

продукция, посветена на различните аспекти на темата, да я систематизира и да представи подробен обзор на голям брой лечителски култове, разпространени в земите на православните южни славяни. За агиографската основа на своето проучване Е. Тодорова стъпва преди всичко върху фундаменталния труд на Кл. Иванова *Bibliotheca Hagiographica Balcano-Slavica*, в който изчерпателно са представени наративите, посветени на отделните светци. Внимание заслужава широкият спектър от проблеми, свързани с темата, върху които авторката показва значителна осведоменост – както по общи, така и по частни въпроси – история на медицината и на схващанията за болестите, лечителите и лечебните методи през различните епохи, известни лечители от Древността, Античността и Средновековието, типология на книгите и другите писмени и фолклорни свидетелства, свързани с лечителските практики през вековете. По отношение на археографските бележки и на текстологическата работа с ръкописните текстове обаче могат да се направят доста препоръки – преди всичко е необходимо да се въведе прецизност и яснота в използваната терминология, отнасяща се до агиографските източници, като се направи ясно разграничение между произведения, преводи, редакции и преписи; да се прецизира начинът на цитиране на гръцките източници и навсякъде да се посочат описите и изследванията, от които са почерпани цитираните сведения за ръкописите.

4. Методика на изследването

Дисертацията на Екатерина Тодорова е изградена чрез успешното прилагане на интердисциплинарен изследователски подход, който свързва филологическото изследване с агиологията, богословието и културната история. Тя предлага поглед върху историята и параметрите на всеки отделен култ към светец-лечител, върху гръцката и южнославянската агиографска традиция за него и върху специфичните прояви на лечителските му умения.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Чрез своя дисертационен труд Екатерина Тодорова предоставя на медиевистичната общност един успешен и приносен дисертационен труд. Без съмнение, най-важният от приносите е систематизацията на светците-лечители в южнославянската културна история чрез типология, изведена с оглед на средата, в която техният култ е популярен. Въз основа на обширен автентичен агиографски материал, почерпан от ръкописни източници, на фолклорни записи, както и на голям брой по-ранни публикации върху отделни аспекти на проучването, авторката обособява четири групи светци със засвидетелствани лечителски умения. Това са, на първо място, свети мъже, получили някакъв вид медицинско образование, наричани „врачи“ – братята Козма и Дамян (чийто култ е познат в три

варианта) и св. Пантелеймон; на второ място Е. Тодорова разграничава голяма група светци, известни като лечители само от агиографските наративи за тях, неполучили широка популярност извън книжовната традиция; към третата група се отнасят светците, чиито лечителски умения са засвидетелствани както в агиографските източници, така и на фолклорно ниво; и четвърта група, в която попадат светци, за които в южнославянската ръкописна традиция няма пространни агиографски произведения, а са признати като лечители главно във фолклорната култура.

Като интересни и приноси могат да бъдат оценени също онези части в дисертационния труд, в които авторката се спира на отделните култове, разглежда последователно историята на всеки от тях и анализира основните моменти от посветените им житийни текстове, като обръща специално внимание на чудесата, извършени от светците лечители. Представянето на наблюденията върху тези характера на тези култове, направени в по-ранните проучвания, посочването на библейските паралели при прегледа на чудесата за изцеления и коментара върху тях, анализът на символиката на отделните жестове на изцеление и на телесните части, които се лекуват, показват висока осведоменост, познаване на специализираната литература и широка обща и професионална култура. Качество на труда е посочването на византийските източници на агиографските произведения и използването на гръцки паралелен текст на много места (за съжаление не навсякъде) в анализа на текстовете, което е от особено значение за равнището на изследването, почиващо изключително върху преводен материал. Бих препоръчала при евентуална подготовка за печат да бъдат направени известни съкращения на някои повторения и излизащи извън темата екскурси, за да се постигне по-голяма стегнатост и прегледност на изложението.

Трябва да се отбележат като ценни и приложенията в края на дисертацията, особено таблиците, в които в прегледен вид е систематизирана информацията за телесните органи, болестите и „специализацията“ на светците лечители.

7. Автореферат

Авторефератът отразява с необходимата пълнота избора на изследователската тема, формулировката ѝ, целите и предпочетените методологически подходи. Резюмирани са подробно основните части на работата, които дават представа за структурата и съдържанието на дисертацията. Заключение то адекватно отразява получените резултати и направените изводи. Добре формулирани са научните приноси на дисертацията, към които са приложени и останалите публикации на авторката по темата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С настоящето становище убедено препоръчвам на **Екатерина Димитрова Тодорова** да бъде присъдена научната степен „доктор“ за дисертационния ѝ труд „Светци-лечители в агиографската традиция на православния свят“ и постигнатите резултати и приноси.

16 май 2019 г.

